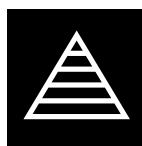

Rapport

Wayfinding og skilting

Et prosjekt i regi av

Sølvberget, Stavanger kulturhus
med støtte fra
Nasjonalbiblioteket

Sølvberget

Introduksjon

Om Sølvsberget

Sølvsberget, Stavanger kulturhus er tegnet av Kjell Lund i Lund + Slaatto Arkitekter og stod ferdig 1987. Kjell Lund har i sin løsning tatt det gamle byrommet og gatestrukturen med inn i huset. Her er siktlinjer på tvers av lokaler og etasjer. Alle etasjer har et stort åpent rom i senter med omkringliggende mindre rom. Ikke ulikt en by med torg og møteplasser. Innvendige vegger er hovedsakelig glassvegger som gir sikt gjennom huset, men som samtidig gir oss få steder hvor blikket naturlig stopper.

Bakteppe

Hele Sølvsberget, Stavangers bibliotek og kulturhus har gjennomgått en transformasjon. Vi har oppgradert publikumsarealene både teknisk og i interiør slik at vi nå fremstår som moderne og nye. Dette arbeidet kalte vi Nye Sølvsberget. Vi har gjennomgått alle deler av husets drift, organisering, tjenestetilbud, bruk, innredning og utforming av lokalene våre. Vi har sett på hvem vi skal være, hva vi skal tilby og hvordan vi skal fremstå.

Motivasjonen for denne store krevende prosessen finner vi i endringer i bibliotekenes formålsparagraf, i Nasjonal bibliotekstrategi for perioden 2015-2018, nye forventninger og atferd hos brukerne, ytre påvirkning i data og nettjenester samt den politiske virkeligheten.

Sølvsberget går i dag over 4 etasjer med innvendig trapp og åpent atrium fra bunn til topp. Huset er i organisert på følgende måte: Et breddetilbud eller et smakebitbibliotek i hel første etasje. Her finner man et utvalg av hele bibliotekets samling presentert. I sin tale på åpningsdagen dømte ordfører Christine Sagen Helgø etasjen for et superbibliotek.

I andre 2. etasje finner man voksen-, barne- og ungdomslitteraturen. Her er det glidende overganger. Farger, møblement – kanskje særlig størrelsen på sistnevnte, utstillinger og skilting gjør det tydelig for brukeren hvor man til enhver tid er. Her er det spillsoner og hemmelige rom, her finner man film, tegneserier og kunst. Alt synliggjøres med en kombinasjon av hylleplassering, utstillinger og skilting.

De to øverte etasjene er viet faglitteratur, hobbybøker, lokalhistorie, reise og språk. Øverste etasje vil fra 2019 romme Kiellandsenteret. I disse etasjene er det også rom med et utvidet funksjonsområde, her finner vi blant annet språkrom og Makerspace (folkeverksted).

Det er en stor samling som skal presenteres og et høyt aktivtetsnivå. Det skal være et bygg man finner frem i enten man er bruker eller ansatt. Et meråpent bibliotek viser også viktigheten av at brukere greit finner frem i bygget uten ansatte til stede. Prosjektet Wayfinding i Sølvsberget har vært et delprosjekt i Nye Sølvsberget.

Om Wayfinding og prosjektet på Sølvsberget

Målet for arbeidet vårt var å gi ansatte og brukere av biblioteket ny kunnskap og nye opplevelser i biblioteksbygget. Vi ønsket at wayfindingen til Sølvsberget skulle påvirke og bevege brukerne både fysisk og mentalt, omfatte lokalenes og interiørets estetikk og fleksibilitet samt gi brukerne en umerkelig ledetråd gjennom et fire etasjers bibliotek som skal resultere i overraskelser, opplevelse og kunnskap.

Metoden ble først utviklet for byplanlegging og større byrom, men er overførbar og brukes innendørs av for eksempel kjøpesentre og store museer. Kjennemerker som går igjen i denne metodikken er å skape stedsidentitet, jobbe utfra siktlinjer og jobbe med kjennetegn i ulike deler av bygget, kjennetegn som gir gjenkjenning.

Wayfinding blir på denne måten noe langt mer enn skilting og samtidig er det heller ikke noe som kan overlates til den enkeltes intuisjon – det er noe midt mellom. Det blir en kombinasjon av å informere og styre publikum i ulike retninger for å sikre at samlingen er tilgjengelig. Hvordan dette gjøres kan avhenge av ulike mål- og aldersgrupper. Det skal fungere utfra en selvhjelpstankegang i et meråpent bibliotek og det skal fungere godt for ansatte – både når det gjelder å orientere seg, men lett å rydde og å sette ting på plass på en grei måte.

Noen stikkordsmessige punkter som beskriver innholdet i Wayfinding og som vi har brukt i vårt arbeide:

Skape egenart til hvert område slik at dette ene skiller seg ut fra øvrige.

Alle etasjene har en egen egenart, samtidig som de følger felles prinsipper. Møbler og farger viser tidvis både målgrupper og hvilke aktiviteter som er tenkt. Noe passer for spill, lek og underholdning, noe til samvær med andre – en møteplass, noe til gruppearbeid, noe til selvstudier og noe til «en fredastund».

Bruke landemerker som sørger for enklere navigasjon og gjenkjenning.

Her har vi brukt husets naturlige siktlinjer og plassert hyller som stier. Dette er gjort for å unngå at de besøkende får for mange veivalg og samtidig sikre at de får en viss oversikt over samlingen når de beveger seg rundt.

For å skape interesse og tirre nysgjerrigheten bruker vi også en rekke inspirasjonsskilter

Med overskrifter av typen:

- reiselyst
- denne bør du lese
- alt om VM i fotball
- krim og spenning.

Disse står ofte på større bokøyer eller andre utstillinger hvor ulike deler av samlingen fremgår. Det kan være ulike litteraturformer, reisehåndbøker, filmer mm innenfor samme emneknagg. Her har vi etablert gode rutiner og metoder for å skilte også i kortere perioder eller enkeltdager som kampanjer, festivaler, merkedager, årshjul m.m.

Vi har også en rekke sittegrupper plassert rundt om i bibliotekrommet. Noen av disse er strategisk plassert i forhold til samlingen som tidsskrifter, «kaffebordbøker», oppslagsverk og musikkopplevelser. Sittegrupper med lenestoler er også plassert i deler av bygget med litteratur og utsikt, men som en kombinasjon av «lesestol» og kontemplasjon. Andre sittegrupper er ment som lese- og arbeidsplasser. Det er satt opp på en måte som gjør det enkelt å jobbe som en gruppe innenfor et eget avstengt område. Byggets arkitektur med bruk av altaner gjør dette ekstra spennende.

Sittegruppene og lesebordenes plassering er forskjellig i de ulike etasjene og varierer med tanke på målgrupper. Kunnskaps- eller fagbokdelen av biblioteket har flere arbeidsteder med pulter, høye bord og studieplasser ol. Barnebiblioteket har flere lave møbler, sittegrupper på gulet og møbler som i form og farge er valgt for å fenge blikket til og skape interesse hos barn og barnefamilier.

Sammen med Grid har vi utviklet et eget skiltprogram. Metoden i dette programmet har GRID tatt med seg fra andre oppdrag de har hatt, blant annet for RUTER i Oslo. Metoden er testet og utprøvd, men er samtidig tilpasset vårt bygg, vårt innhold og våre brukere.

På en tenkt glidebryter kan en si at skiltene beveger seg fra den ene side fra å være for navigasjon til på den andre siden å inspirere. Navigasjonsskiltning brukes for faste fasiliteter, arenaer og områder som har et eget navn, en funksjon eller egenart. Besøkende får en overordnet orientering i inngangspartiene, en grundig etasjeinformasjon ved inngang til hver etasje og mer finmasket informasjon etter hvert som en beveger seg innover i bygget.

Også begrepet wayshowing er tatt inn arbeidet, altså der hvor publikum vises vei frem til de de vil finne og det som vi ønsker at de skal finne på veien dit - vi bruker siktlinjer som viser hva som kommer.

Proessen på Sølvsberget

Nye Sølvsberget ble et nytt bygg for brukere og ansatte. Bibliotekets samlinger, programaktiviteten og en rekke andre formidlingsaktiviteter skulle skje på andre steder og på nye måter.

For å sikre eierskap ansa vi det som viktig at Sølvsbergets ansatte var med i utviklings- og planarbeidet. Alle skulle føle eierskap til sluttproduktet, kjenne til tanken bak og at organisasjonen skulle selv eie kunnskapen.

Dette kunne til tider være krevende for den enkelte – særlig fordi biblioteket var åpent i hele ombygningsperioden. Når det gjaldt bruk av eksterne konsulenter så har dette vært benyttet som supplement og i tillegg til vår egen innsikt i bibliotekdrift.

Kartlegging og kunnskapsinnhenting

Det er mye kunnskap i et bibliotek og kulturhus samtidig erkjenner vi at det er en del ting andre kanskje kan lære oss, andre kan det bedre. Folkebibliotekene i Norge har tradisjonelt sett jobbet utfra strenge gjenfinningssystemer som i vesentlig grad var laget for at de ansatte skulle finne frem hvor alfabetet og Dewey systemet rådet. Nå skulle vi vi som ansatte jobbe kreativt, vi skulle ha samlingsstyring, bestand pleie og samtidig lokaler som skulle gi formidlingseffekt OG som skulle innby til samtale og debatt – som gir bibliotekene muligheter for å være gode og åpne møteplasser i samfunnet. Og så ble dette toppet med begrepet mersalg. Vi kunne og vi lærte mye i prosessen.

Det ble jobbet mye med kunnskapsinnhenting og statistikk, mengder av begge. Spørsmål som ble sentrale:

- **Hvor kan vi lære og bli inspirert av til å skape et nytt Sølvberget?**
- **Hvilke ambisjonsnivåer og forventinger skal vi legge til grunn?**

For å finn svar på dette deltok mange ansatte på ekskursjoner og studieturer. Disse ble lagt til eksperter på presentasjoner, plasseringer, salg og mersalg som blant annet til kjøpesenter, varehus og store butikker. Det ble også besøkt et utvalg av bibliotek i Danmark og Nederland. Vi reiste ut og vi inviterte inn. På invitasjonslisten stod særlig kolleger fra flere bibliotek i inn- og utland som gav kunnskap og inspirasjon fra andre bibliotek andre steder til husets ansatte. Ved å reise ut og få folk inn ble det mulig å informere og inkludere alle husets ansatte i prosessen.

Et eksempel vi hadde god nytte av og som vi har brukt mye i Nye Sølvberget var Retail-modellen fra nederlandske bibliotek. Som navnet antyder er metoden inspirert av detaljhandelen og deres måte å sortere og presentere varene på. Å gruppere medier etter målgruppe fremfor innhold eller katalogpost ble inspirerende for oss. Gjennom metoder fra retail-modellen gjøres mediene bedre tilgjengelig gjennom å senke terskelen ved å legge

dem i bunker på bord fremfor å sette dem i hyller med ryggene ut og kun ha noen fronteksponeringer. Utstillinger som er relatert til nyhetsbildet, årshjul andre aktualiteter gjør det mulig for oss å hele tiden være fokusert på tidsbildet, hva skjer, hva er aktuelt, hva bryr publikum seg om nå, hva skjer.

Dette viser igjen tilbake til Wayfindingens tanke om å skape egenart og miljø av ulik visuell karakter som gjør det lettere å finne frem og å vite hvor man er. Det gir også brukeren lett tilgang til mer av det han allerede søker etter, «merhandel eller merkjøp» som butikkene

kanskje kaller det. Hos Sølvberget betyr dette at låner gjennom utstillinger får se et bredt tilbud av det han allerede søker etter på bokøyer og stativ. Samtidig får han informasjon om husets breddetilbud gjennom brosjyrer, medieøyer, informasjonsjonstavler, skilting og skjermer. Sistnevnte er ved begge de ytre inngangene til huset og deretter ved inngang og heis i alle etasjer. Dette igjen suppleres med store skjermer hvor arrangement og nyheter publiseres.

Kvantitative rammer.

Hva og hvor mye skal vi ha av de ulike mediene utstilt i lokalene våre. Her foretok vi en nøye gjennomgang av statistikk blant annet for bestand, utlån og besøkstall. Interne arbeidsgrupper har jobbet med å kartlegge størrelse på de ulike delene av bibliotekets mediesamling. Dette var for å ha klare rammer for hva som skal tilbys publikum, se arealbehovet og hyllemetere for de ulike delene av samlingen.

Konkretisering og realisering

Samarbeid mellom prosjektgrupper i Nye Sølvsberg og eksterne konsulenter innen wayfinding, innredning og skilting.

Anskaffelsesprosessen

Sølvsberg valgte som andre offentlige instans i Norge å gå for en innovativ anskaffelse. Etter modell fra en konkurranse som Innovasjon Norge hadde gjennomført la vi opp fremdriftsplanen hvor hele den praktiske delen av konkurransen ble gjennomført på 4 dager.

- 1. juni Invitasjon til aktuelle deltagere
- 15. juni Frist for påmelding til konkurransen
- 20. juni 09:00 Sølvsberg gir presentasjon av oppdraget
- 22. juni 14:00 Siste frist for å stille spørsmål.

23. juni 09:00 Løsning/konsept leveres til Sølvberget.

23. juni 10:00 – 14:00 Deltagerne presenterer forslagene for juryen. (20 min. hver)

14:45 – 17:00 Jurymøte

23. juni 18:00 Juryen kårer en vinner

Tilbakemeldingen fra deltagende bedrifter var utelukkende positive. Vinner av konkurransen ble GRID design. Sammen med GRID Design ble følgende utfordring formulert:

1. **Hvordan skaper vi mer intuitive opplevelser og muligheter på tvers av grensene, og en mer naturlig flyt mellom etasjene ved bruk av interiør og wayshowing**
2. **Hvordan skaper vi et mer effektivt og sømløst fremtidsrettet bibliotek**

Tre leveranser.

Samlingen fordeles opp over flere etasjer i ulike rom og det lagt ned et betydelig arbeide med å finne en god løsning for så vel ansatte som publikum.

Skilting

Dette er tidligere omtalt under wayfindingmetoden innledningsvis. Det er nærmest et premiss for et meråpent bibliotek at besøkende finner frem selv og at samlingen er med på å fremme særtrekkene ved den enkelte etasjen, eks barn, film og musikk.

Sammen med Grid ble så denne informasjonen testet ut i plantegninger og testet opp mot våre behov. Behovet og ønsker for siktlinjer kommer raskt i konflikt med samlingsstørrelse om vi setter av mye areal uten reoler. Da må vi i hovedsak benytte høye reoler og rommet oppleves fylt og oppdelt. Løsningen vår er å utnytte alle vegger maksimalt og ha høye hyller inn mot senter de store rommene der det trengs.

Det har vært viktig å åpne opp rommene sånn at innholdet er synlig på tvers. Dette er viktig både for navigasjonen, men og for at publikum skal se og oppleve mer enn de hadde regnet med da de kom.

Innredning

Det ble satt ned interne arbeidsgrupper som så på innholdet i ny innredning. Antall hyllemetere innen alle kategorier, behov for arenaer til formidling, verksteder, antall ulike typer sitteplasser og bord, behovet for eksponering av samling og diverse informasjonsflater ble diskutert.

Nye Sølvberget har hatt tre rettesnorer for møblering:

1. Gjenbruk/redesign av gamle møbler.

Mye av det vi har er originalt innhold fra 1987. dette kjennetegnes av godt design og god funksjonell kvalitet. Vi har hatt behov for supplering av reoler, stoler og bord. Her er det valgt fra katalogvarer. Siste kategori er spesialdesignet og stedbygd interiør. Alle etasjer har flere «spesialinteriør». Det vil si rom eller arealer som har fått særskilt oppmerksomhet og påkostet med tanke på møblering og iscenesettelse.

2. Vi har tilstrebet å finne interiørløsninger som ivaretar huset høye kvalitet i arkitektur.

Den er streng, systematisk og enkel i sin oppbygging, men samtidig svært tilstede og krevende. Kjell Lund har tegnet planløsningen ut fra kvadrater i et rutenett og hvor alle linjer i planet forholder seg til dette. I tillegg til kvadratet har Lund benyttet oktagonet. Dette finner vi igjen i alle søyler og bjelker. Materialvalget i Sølvberget er betong i reisverket mens vegger er holdt i hvitmalt mur eller glass i metallrammer. Takhimlingene er i bjørk.

3. Spille på Lag med arkitekturen

Da vi bygget om 1. etasje la vi til grunn at vi ønsket å spille på lag med arkitekturen heller enn å bryte drastisk. Vår holdning er at dette vil stå seg lengre og at publikum opplever rommene som gode å være i. For nytt interiør i 1. etasje fikk vi tegnet møbler som ivaretok dette, med bjørk som hovedmateriale og 45 graders vinkler som gjenspeiler husets søyler. I tillegg hadde vi lagt inn lys i soklene på utstillingsmøblene og benkene.

Planløsningen her er i tråd med huset for øvrig, inspirert av det gamle bymiljøet utenfor Sølvberget, trehusbebyggelsen, smale gater og åpne plasser. Medieøyen som inviterer til å gå rundt å utforske og de ulike miljøene for å sitte ned. Våre spesialmøbler er i stor grad videreføring av designet som ble innført i 1. etasje. I tillegg er det benyttet designklassikere.

Dette er valg som skaper fokus i rommet og som gir samlingen oppmerksomhet. Man plages ikke av dårlig belysning, lysene fir en naturlig tiltrekningskraft. Det er også valg som ivaretar linjene i rommet og som gir brukerne, både publikum og ansatte, oversikt.

Arealbruk og opplevelse.

Sølvbergets nye løsning for arealbruk og innredning legger til rette for at besøkende får mer enn de forventet da de kom. Vårt tilbud er blitt bedre synliggjort i bibliotekrommet. Vi har skapt møteplasser på tvers av generasjonene, for mange ulike brukere og vi har gitt formidlingen mulighet for å bruke spesialrom eller andre godt egnede arealer rundt om i hele bygget. Huset har scener og rom som dekker ulike behov. Dette kan være scener ment for underholdning, rene klasserom beregnet på undervisning, verksteder for mer kreativt fysisk arbeid, musikksoner, sittegrupper både isolert og også grupper møtebord i selve biblioteksrommet. Sonene glir noen steder umerkelig over i hverandre og andre steder er de avgrenset gjerne med terskler, men gjerne også med dører og skranke.

Mer-åpent.

I løpet av prosjektperioden har Sølvberget utvidet sitt tilbud om mer-åpne arealer. Dette blir og en brukertest på om løsningene våre fungerer. Greier de som har et konkret ærend å finne frem alene, helt uten personlig assistanse – kun ved hjelp av våre biblioteksystemer og vårt valg av wayfinding-system?

Når huset stod ferdig håpet vi at intensjonen med vårt arbeid ble oppnådd. Blir rommene og de ulike miljøene brukt? Får brukerne mer enn de trodde de skulle få da de kom? Blir de stimulert og motivert slik at de blir her lenge og kommer de tilbake? Og hva med de ansatte? Er de fornøyd, finner de frem, fungerer de nye arbeidsprosessene og er det en inspirerende hverdag?

Det er for tidlig å si noe sikkert om dette enda, men vi får gode tilbakemeldinger og få (om noen) klager.

Avslutning

Sølvberget er i ferd med å implementere nytt biblioteksystem. Dette gir oss mange nye muligheter for å tenke visere omkring wayshowing og formidling. Publikums kontaktflate er digital og vi kan frigjøre oss fra det fysiske rommet. Vi er i ferd med å få hele biblioteket filmet i 360- fil av google og ligger inne i google maps til gjennomgang. Vi kommer til å videreutvikle de mulighetene som ligger her, til formidling av samling og informasjon, men og vurdere vi om andre av tjeneste våre kan tilbys her.

Sølvbergets ansatte har gjennom prosessen med wayfinding løftet frem og synliggjort seg selv, samlingene, aktivitetene og rommene. Vi har snudd opp ned på alt. Ingenting var utenkelig og, eller men, hensynet til brukerne kom først. Slik jobber vi fortsatt for å oppnå ønsket effekt, hvor rommet stimulerer til ytterligere bruk av våre tjenester og at besøkende velger å forlenge besøkstiden og komme tilbake igjen.

Wayfinding krever stor kunnskap om både brukerne og ansattes behov, arbeidsmetoder, atferdsmønster og et tydelig definert mål for endring, ambisjoner eller ønsket resultat. Interne prosesser for kunnskapsinnhenting er krevende både i innsats og tid, og minst like krevende er det å se muligheter og nyttiggjøre kunnskapen. Eksterne samarbeidspartnere og leverandører har mange ganger liten eller ingen kunnskap om et moderne bibliotek, samtidig som vi på vår side ofte vet tilsvarende om dem. Denne situasjonen genererer store pedagogiske utfordringer for begge parter og kan gi forsinkelser eller behov for endringer senere i prosessen. Ikke minst gir denne situasjonen og utfordringer i internkommunikasjonen.

Å arbeide bevisst med wayfinding er ikke et tidsbegrenset prosjekt hvor produktet får stå urørt i lang tid. Summen av arealbruk, møblering og skilting skal til enhver tid være relevant for brukerne og gi en positiv opplevelse, samtidig som ansatte har en gode forhold for å utføre jobben sin. God wayfinding krever kontinuerlig oppmerksomhet, evaluering og justering slik at ansatte og brukere stadig får nye kunnskaper og opplevelser.

Bilder fra lokalene.

Studeiebord i 4. etasje

4. etasje

3. etasje. Rogalyd Wall of Fame

3. etasje. Sittemiljø tidsskrifter

3. etasje.

3. eatsje. Musikkmiljø.

3. etasje. Musikkmiljø

3. etasje. Musikkmiljø

Oversiktsbilder 2. etasje

Oversiktsbilder 2. etasje

Oversiktsbilder 2. etasje

Oversiktsbilder 2. etasje

Oversiktsbilder 2. etasje. Inngang til Skattkammeret.

2. etasje. Skattekammeret

Oversiktsbilder 2. etasje. Kunstbøker.

Oversiktsbilder 2. etasje. Kunstbøker.

Oversiktsbilder 2. etasje. Tegneserier.

Oversiktsbilde 2. etasje. tegeneserier

Oversiktsbilde 1. etasje

Oversiktsbilde 1. etasje

